

Het nu officieel als bedreigd lidwoord erkend

Afgelopen vrijdag heeft de Vereniging van de Nederlandse Taalpuristen het officieel uitgeroepen tot bedreigd lidwoord.

22 juni 2018 door Lika Verploegen.

Hoewel *het* altijd al de zwakste schakel is geweest onder de lidwoorden – slechts één op de drie lidwoorden is *het* – leek taalverandering eerder nog relatief ver weg. ‘Dat was toen we nog een de veronderstelling waren dat slechts kinderen en allochtonen verantwoordelijk waren voor de verwaarlozing van *het*. Nu blijkt dat ook moedertaalsprekers van het Nederlands tot de boosdoeners behoren’, aldus Eric het Boer, woordvoerder van het VNT.

Nadat *het* steeds minder vaak in het wild werd aangetroffen, startte de VNT een onderzoek. Hieruit bleek ook moedertaalsprekers van het Nederlands zich weinig bekommeren om de toekomst van *het*: ‘Hoezo maakt het uit of ik *de meisje* of *het meisje* zeg? Als ze maar omkijken als ik roep, toch?’ zegt Mitchel Bakker, fervent overgeneralisator van *de*.

Maar wat voor de één een economische oplossing is voor een arbitrair lidwoordensysteem, is voor de ander een ware nachtmerrie: ‘Een taal met één lidwoord? We zijn Engeland niet!’ reageert Het Boer geschokt.

*'Hoezo maakt het uit of ik 'de meisje' of 'het meisje' zeg?
Als ze maar omkijkt als ik roep, toch?'*

Het VNT roept de jongeren daarom op via Facebook om een voorbeeld te nemen aan de ouderen, zij zijn immers degene die het meest gebruik maken van het onzijdige lidwoord. Maar tot hun spijt lokt dit voornamelijk reacties van ouderen uit: 'Ik word er strontziek van.' jammert Bert (69) 'Genderneutrale mensen, genderneutrale wc's en dadelijk ook nog genderneutrale woorden. Waar gaat het heen met Nederland?'

Als noodoplossing wordt er over nagedacht om het onzijdige lidwoord uit het Duits naar het Nederlands halen – daar hebben ze immers nog drie lidwoorden. Al hoopt het VNT van harte dat het niet zover hoeft te komen. Het Boer: 'Het is natuurlijk al gênant genoeg dat we de grens over moeten om te tanken. Maar goed, als we het tweegenerasysteem willen redden, moeten we ons niet laten beperken door landsgrenzen. *Wir schaffen het!*'

#plant: over de wortels van jouw taalgebruik

Niet alleen de naam die je een plant geeft, maar ook de eigenschappen die je aan je groene vriend toekent, helpen bepalen of je ernaar verwijst met 'hij', 'zij' of 'het'.

De lente breekt aan, en zoals de koeien voor het eerst de weide in huppelen, stuiter jij het tuincentrum binnen. In de groene snoepwinkel is de keuze reuze: pak je die trendy gatenplant? Of ga je toch voor die makkelijke sanseveria? Wanneer de keuze is gemaakt, moet al deze vreugde bij thuiskomst gedeeld worden. En hoe nu beter dan door een kiekje op je insta te plaatsen: “deze grote cactus vandaag gekocht. Wat is hij mooi...”

Je denkt er waarschijnlijk niet bij na, maar voor deze uitspraak zijn er eerst een heel aantal zaken door je hoofd heen gegaan. Zaken waar je eigenlijk als spreker van het Nederlands nooit bij stil staat, maar die voor taalkundigen reuze interessant zijn. En misschien voor jou na het lezen van dit stuk ook.

Stel je namelijk voor, je ziet een heel klein plantje staan in het rek met de uitverkoop die op sterven na dood is. Je besluit het arme ding voor € 1,50 toch een kans te geven en neemt het mee naar huis. Wanneer je tegen je partner/huisgenoot/moeder vertelt wat je hebt gekocht zeg je:

Waarschijnlijk heb je bij het lezen van deze zin je wenkbrauw opgetrokken. In het Nederlands kennen we namelijk 'de'- en 'het'-woorden, zoals 'de plant' en 'het water'. Als je als

moedertaalspreker aan het praten bent, denk je niet na over de keuze tussen 'de' of 'het', want 'de plant' klinkt nou eenmaal beter dan 'het plant'. De keuze voor 'de' of 'het' wordt bepaald door het grammaticale geslacht van het woord. Voor woorden met een onzijdig geslacht gebruik je 'het' en voor woorden met eenzijdig geslacht gebruik je 'de'. 'Plant' is eenzijdig woord, en dus klinkt het vreemd om daar 'het' voor te gebruiken.

Het geslacht van het woord heeft echter niet alleen invloed op de keuze tussen 'de' of 'het', maar ook op het woord waarmee je verwijst. Laten we terug naar het voorbeeld gaan: stel je voor dat je partner/huisgenoot/moeder bezorgd is over jouw excessieve uitgaven, en vraagt hoeveel je betaald hebt voor de plant. Daarop antwoord je:

'Het was maar 1,50 hoor! Ik kon hem gewoon niet laten staan'.

Deze zinnen roepen waarschijnlijk minder vraagtekens op dan het voorbeeld met 'het plant'. En toch wordt in dit voorbeeld ook gebruik gemaakt van 'het', maar nu om terug te verwijzen naar de plant. In de laatste zin wordt dan weer 'hem' gebruikt om te verwijzen naar de plant. Je kunt dus in het Nederlands op meerdere manieren verwijzen naar een woord. De eerste manier is door te kijken naar het geslacht van het woord. In het voorbeeld is dat 'de plant', dus verwijst je met 'hij'. Naar 'het water' zou je dan weer met 'het' verwijzen. De tweede manier is door te kijken naar de kenmerken van het object of mens. Zo zal je naar 'het meisje' verwijzen met 'zij', omdat een kenmerk van 'meisje' het biologische vrouwelijke geslacht is.

Maar het biologische geslacht is niet het enige kenmerk waar je je verwijzing op kunt baseren. Een ander voorbeeld van zo'n kenmerk is je persoonlijke betrokkenheid. Wanneer je bijvoorbeeld heel veel geeft om je planten, is

de kans groter dat je ‘hij’ gebruikt om te verwijzen. Iemand die daarentegen niks om planten geeft, zal eerder ‘het’ gebruiken. Persoonlijke betrokkenheid zorgt er dus voor dat de plant opschuift op een schaal van menselijkheid van minst naar meest menselijk.

Die schaal van menselijkheid verdient nog iets meer uitleg. Paris Hilton leent zich hier uitstekend voor. Ze heeft namelijk 20 chihuahua’s. Deze viervoeters leiden een luxe leven in de villa van Hilton en kunnen naar verluidt zelfs genieten van airconditioning en designmeubilair. Ze worden dus behandeld als mensen. En juist die vermenschlijking zorgt er dus voor dat Hilton naar haar honden zal verwijzen met ‘hij’ en ‘zij’, en niet ‘het’. Vermenschlijking kan zich ook (anders dan airconditioning) in taalgebruik uiten.

In een onderzoek in samenwerking met Marieke van der Els heb ik gekeken naar vermenschlijking in taalgebruik. Door middel van Instagramberichten over planten hebben we gekeken naar drie factoren van vermenschlijking en of deze factoren vaker ‘hij’ en ‘zij’ oproepen.

De eerste factor gaat over de plaats van de verwijzing in de zin. In de zin: ‘Mijn plant is fantastisch. **(hij/het)** groeit als een malle!’ is de keuze voor ‘hij’ natuurlijker dan ‘het’. Dat komt door de plaats van het verwijzwoord in de zin. De plant is namelijk hetgeen dat groeit, en dus het onderwerp van de zin. ‘Hij’ is gebruikelijker dan ‘het’, omdat ‘hij’ leeft en dus impliceert dat ‘hij’ daadwerkelijk kan handelen.

De tweede factor is benaming. Misschien heb je wel een oom die gek is van auto’s, en zijn tweedehands Porsche liefkozend ‘Patricia’ noemt. Grote kans dat je hem dan ook iets als ‘ik heb een stukkie met haar over de snelweg gereden’ hoort zeggen. Wanneer je heel veel om je planten geeft, is de kans ook aanwezig dat je van iedere plant de plantnaam kent. Misschien heb je - net als je oom - je planten een naam gegeven. Met het geven van een naam vermenschlijkt je het object. En die vermenschlijking zorgt er dan ook voor dat je vaker geneigd bent om ‘hij’ of ‘zij’ te zeggen.

Tot nu toe ging het vooral over de keuze tussen ‘het’ en ‘hij’. Maar er zijn ook factoren die de

keuze tussen ‘hij’ en ‘zij’ beïnvloeden. Namen zorgen er niet alleen voor dat je een object menselijker maakt, maar namen kunnen natuurlijk ook geslacht-specifiek zijn. Wanneer je oom zijn auto ‘Patrick’ had genoemd, was de kans dat hij ‘haar’ zou hebben gezegd natuurlijk veel kleiner. Een geslacht-specifieke naam zorgt er dus voor dat je het geslacht van het verwijzwoord aanpast aan het geslacht van de naam.

De derde factor is het geven van eigenschappen aan je plant. Bepaalde eigenschappen kunnen de keuze tussen ‘hij’ of ‘zij’ beïnvloeden. Eigenschappen als sterk, groot en snel zorgen er voor dat je eerder voor ‘hij’ kiest bij het verwijzen, en eigenschappen als zwak, klein en sloom zorgen er voor dat je eerder voor ‘zij’ kiest bij het verwijzen. Seksistische stereotypen slijpen dus zelfs door tot het verwijzsystem van een taal.

Van de drie factoren bleken benaming en toewijzen van eigenschappen te zorgen voor meer verwijzingen met ‘hij’ en ‘zij’. De plaats in de zin daarentegen zorgde niet voor meer gebruik van ‘hij’ en ‘zij’. Als een plant een prinsesje werd genoemd werd er meer verwezen met ‘zij’, en als een plant een stoere bink werd genoemd, werd er verwezen met ‘hij’. Voor de eigenschappen gold ook dat grote en sterke planten vaker ‘hij’ werden genoemd en mooie en kleine planten vaker ‘zij’.

Zo zie je maar weer dat er veel meer schuilgaat achter die paar zinnen die je bij je nieuwe post op Instagram hebt getypt. De volgende keer dat je weer een foto hebt gemaakt die waardig genoeg is om in de ether gegooid te worden, zal je wel twee keer nadenken voor de keuze tussen ‘hij’, ‘zij’ of ‘het’.

Door Sophie Florusse, naar aanleiding van een bacheloronderzoek Nederlandse taal en cultuur dat is uitgevoerd in samenwerking met Marieke van der Els.